

Γαλαμάντων κύνες· κύνες γάρ διακίσει τὴν τῶν Γαλαμάντων βασιλεία τοῖς ἀνθιστάσι πολέμοῦντας· ἐπὶ τὴν βασιλείαν κατήγαγον· μαρτυροῦσι δὲ καὶ οἱ Κολοφώνιοι καὶ Κασταβαλιεῖς, οἵπερ κυνῶν φάλαγγας εἶχον τὰς πρώτας μάχην συναπτούσας, αἱ ισχυρότατοι τε ἦσαν σύμμαχοι, καὶ μεγίστην τοῦ πολέμου βοήθην ἐποίησαν· μαρτυροῦσι δὲ καὶ οἱ τῶν Κιμβρῶν κύνες, οἱ πεσόντων ἐν τῷ πολέμῳ τῶν δεσποτῶν, τὰς οἰκίας ἐφ' ἀμαξῶν οὖσας ἐφύλαξαν καὶ ἔσωσαν μαχόμενοι. Πολλὰ δ' ἔτι εἰπεῖν ἔχων κοινῇ τε ὑπὲρ σύμπαντος τοῦ τῶν κυνῶν γένους, καὶ ἰδίᾳ ὑπὲρ ταυτησὶ τῆς χαριστάτης κυνῆς, ἐνταῦθα καταλύσω τὴν λόγον, τῆς σελίδος πλείων τούτων οὐ χωρούσης· ἐβουλήθη δ' αὐτοσχεδιάσαι τὴν λόγον, κυνὴ μὲν ἐγκώμιον, ἐμοὶ δὲ παιγνίον, σοὶ δ' ἀθυρμάτιον. Ἐρῶσο καὶ εὐημέρει.

centi canes Garamantum regem, hostibus praelio repulsis, in regnum reduxerunt. Testes sunt etiam Colophonii et Castaballenses, qui canum phalanges habebant, qui primi in acie dimicabant, et fortissimi auxiliæres erant, pugnaeque eventum præcipue inclinabant. Testes item sunt Cimbrorum canes qui, prostratis in pugna dominis, domos in curribus constitutas custodierunt pugnandoque servarunt. Cum multa mihi superessent dicenda tum generatim de toto canum genere, tum de hac peculiariter venusta canicula, hic tamen sermonem concludam, quia pagina plura non capit. Volui nihilominus hunc quasi tumultuariis dictare sermonem, qui cani sit laudi, mihi iusui, tibi obiectationi. Vale, et ex animi sententia vive.

B

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΓΑΖΗ ΠΕΡΙ ΑΡΧΑΙΟΓΟΝΙΑΣ ΤΟΥΡΚΙΩΝ.

THEODORI GAZÆ DE ORIGINE TURCARUM.

(Ex Leonis Allatii *Symmetris*, parte II, p. 383.)

ὁμοιωρὸς Φημιγκίσκη Φιλίππῳ εἰς ἀρίττειν.

Περὶ Τούρκων, τίνας κατ' ἄν εἶεν ἔθνη, καὶ ὅθεν τὴν ἀρχὴν ὀριμηθέντες κατέλαβον, ἢ ἐν νῦν χώρῳ οἰκοῦσιν, οὐ πάνυ τι βραδύω φάσαι, διὰ τὴ τούτων πρὸς ἡμῶν εἰπόντας περὶ αὐτῶν μὴ τὰ αὐτὰ λέγειν ἀλλήλοις. Τὸ γὰρ τῶν ἄλλων ἀναμολογούμενον πολλάκις καὶ τὰ φανερὰ εἰς ἀμφισβήτησι· ἀγχι, μὴ ὅτι γε τὰ ἔχοντά τινα ἀπορίαν. Σκύλιξ μὲν οὖν, ὁ τὰ τῶν αὐτοκρατόρων πράξεις συγγεγραμμένος ἀπὸ Νικηφόρου τῶν Γενικῶν μέχρι Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐφ' οὗ δὴ καὶ αὐτὸς ἦν, ἀνήρ τιν μὲν νοῦν οὐκ εὐκαταφρόνητος, τὴν λέξιν δὲ ιδιότης ἔκων, Τούρκους ἔθνος Οὐνικὸν εἶναι φησιν, οἰκίῃν δὲ τὰ προτάρκτια τῶν Καυκασίων ὄρων. Ἀράβων δὲ τὰ πλεῖστα τῆς Ἀσίας ὑφ' ἑαυτοῖς ποιησαμένων, εἰτα διαστάντων εἰς πλείους ἡγεμονίας, Μωαμέτην Ἰσραήλου Περσίδος ἀρχοντα ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Ῥωμανοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος πολεμοῦντα πρὸς Βαθυλωνίους καὶ Ἰνδοὺς, ἡσσημένον δὲ τῷ πολέμῳ πρὸςθεύσασθαι παρὰ τὴν ἡγεμόνα Τούρκων περὶ συμμαχίας, τὸν δὲ πέμψαι τρισχιλίους τοξότας, καὶ στρατηγὸν Ταγκρολίπικον Μικελίου. Μωαμέτην δὲ ἀναλαβόντα τούτους, καὶ ἅμα τοῖς ἑαυτοῦ ἀγχι ἐπὶ Πισάσιρον ἀρχοντα Ἀραβίας, καὶ συμβαλλόντα τρέψαι περιφανίως. Ἐπεὶ ἀναστρέψαντα παρασκευάζεσθαι ἐπὶ Βαθυλωνίους καὶ Ἰνδοὺς στρα-

Theodorus Francisco Philelpho S. P. D.

Quinam aliquando Turcæ fuerint, et unde principio egressi, terram, quam nunc incolunt, occupaverint, non adeo dictu facile est. Nam non idem unum omnibus convenit, qui ante nos de illis scripserunt. Et, quod neque affirmatur neque una assertione approbatur, sæpe sæpius, non quæ in controversia sunt, sed clara etiam et aperta, in dubium vertit. Scylax itaque, qui imperatorum res gestas a Nicephoro ex Genicis ad Isaacium Comnenem, sub quo et ipse vivebat, prosecutus est, vir, si sententiam spectes, non contemnendus, etsi populari genere dicendi, quando illi ita placuit, utatur, Turcas Unicam nationem fuisse narrat, et septentrionales Caucasi montis partes inhabitasse: cum vero Arabes, potissima Asiae parte occupata, in plures præfecturas scissi fuissent, Moametem Iubraell filium, Persidis dominum, sub Basilio, Romani filio, Romanorum imperatore, bellum cum Babylonis et Indis gerentem, sed viribus inferiorem, a Turcarum principè, capiti et fortunæ suis auxiliium petisse: Turcam sagittarios ter mille, et Tangrolipicem Michaelis filium qui eos duceret, misisse: Moametem, ubi hos cum suis consociasset, ad Pissasirum, Arabiæ præfectum, æciem du-

xisse, et congressum honorifice admodum in fugam hostem verisse : deinceps in propria regressum, in Babylonios Indosque bellum cum auxiliariis copiis meditari : reventibus illis, ac postulantibus ut domum patriam daret, cum ille, rei incumbens, vi etiam abducturus deprehenderetur, eos ardentius instare ; verum, cum sibi metuerent, si præceptis et admonitionibus non obtemperarent, defecisse, in Carbonidos loca deserta secedentes indeque populabundos ingentibus damnis in fines hostium et agros excurrere : Moametem in eos ad viginti hominum millia, quibus decem peregregios viros præfecerat, eduxisse et exercitum, veritum ne aqua sibi et alimenta deessent, ab ingressu locorum abstinuisse, et in finitimus stativa habentem, rationibus suis prospicere ac de bello consultare. Tangrolipicem hæc subodoratum, etsi multum abesset, incredibili celeritate trium dierum spatio advolasse, noctuque inexpectatum in hostes desides irrupisse, deturbatosque de fortunis omnibus repulisse : hinc armis, equis et pecuniis auctum, non fugientium ac latronum more clam impetum ultra facere, sed palam, et acie, uti par erat, instructa, cum plerique ex illa regione transfugæ ac prædones alique, qui rerum immutationibus gaudent, cum eo convenissent, adeo ut nimis cito ad quinquaginta hominum millia illius exercitus excreverit : Moametem rerum successu, iracundia motum, duces interimere, fugitivos milites muliebri amictu ornatos traducere ultro citroque, sibi in animo proposuisse : ut pernovero milites, omnes ad Tangrolipicem confugisse, quem magnis viribus instructum in Moametem irrupisse, eo animo, ut de fortunis omnibus periculum faceret : Moametem quingentis hominum millibus fultum, non pavescere bellum, sed hostem persequi ; dum acie tota circa Persidis Aspachanum dimicatur, plures utrinque, et una cum illis Moametem regem, cecidisse : eum enim, cum audacius obequitaret, et propriis militibus animos adderet, cum labente equo collapsum, cervicem fregisse : eo extincto multitudinem cum hostibus concordasse, et Tangrolipicem, communi omnium suffragio, regem Persarum electum : Turcas præterea præclusum sibi antea adiutum in Persidem patefecisse, et, debellatis Persis Arabibusque, qui ibi erant omnibus, imperium suum protulisse, et Tangrolipicem sultanum, quasi diceret omnium moderatorem et principem, denominasse : tum Babyloniam, Arabiam, Mediam erat, et alia multa ex Romanæ ditione sibi subiecisse

Turcæ itaque, ut Scylax refert, e Caucasio monte exeuntes, devictis Arabibus, deinde Romanis imperarunt. Eisdem idem auctor et Curtos vocat. Tradit enim, Amermumnem decem Curtorum millia sibi tradidisse, et omnem Armeniorum exercitum, adhuc Theophilo imperatore supersiit. Et rursus, Basillo nuntios e Mesopotamia redditos fuisse, unaque cum illis multos Curtos et Saracenos captivos conductos. Gemistus vero, cognomenio

τιὰν μετὰ τῶν αὐτῶν συμμάχων. Τῶν δὲ παραιτουμένων, καὶ συγχωρῆσαι σφίσιν οἴκαδὲ ἀναχωρεῖν ἀξιούτων, ἐκεῖνον ἔτι ἐγκαίσθαι, καὶ θῆλον εἶναι βίᾳ ἀπάξειν. Τοὺς δὲ ἀμετανοήτως ἔχοντας, καὶ μὲν δὴ καὶ δεδιότας μὴ τι πάθοιεν δεινὸν ἀπειθοῦντες, ἀποστῆναι, καὶ εἰς τὴν Καρβωνίτιν ἔρημον γῆν ὑπεχώρησαντας, ἐντεῦθεν ἐκδρομὰς ποιουμένους ληΐζεσθαι, καὶ πολλὰ βλάπτειν. Μωαμέτην δὲ πέμψαι ἐπ' αὐτοὺς στρατὸν περὶ δισμυρίους, καὶ στρατηγούς δέκα τῶν ἐνδοξατάτων. Τοὺς δὲ παραγενομένους εἰσελθεῖν μὲν εἰς τὰ ἔρημα εὐλαβεῖσθαι διὰ τὸ ὕδατος καὶ τροφῆς ἀπορίαν. Ἐγγύς δὲ στρατοπεδουομένους διασκοπεῖσθαι τὸ ποιητέον. Ταγκρολίπικα δὲ αἰσθόμενον, καίτοι πόρρω που ἐναυλιζόμενον, ταχυπορήσαντα ἐν ἡμέραις τρισὶν ἐπιπεσεῖν τοῖς ἐναντίοις νυκτὸς ἀπροσδοκῆτοις καὶ ἀμελοῦσι, καὶ βραδίως μὲν τρέψαι, πολλῶν δὲ ἵππων, καὶ θπλων, καὶ χρημάτων εὐπορῆσαι. Καὶ μετὰ τοῦτο δὴ μὴ κατὰ ἀποδιδράσκοντας καὶ ληστὰς ποιεῖσθαι κρῖφ τὰς ἐπιθέσεις, ἀλλὰ φανερώς καὶ σὺν κόσμῳ ἐπιστρατεύειν, προσγενομένων αὐτῷ καὶ τῶν ἐκ τῆς χώρας πολλῶν, αὐτομόλων τε καὶ ληστῶν, καὶ τῶν ἄλλων χαιρόντων μεταβολαῖς πραγμάτων. Ὡστε δ' ὀλίγου δύναμιν περὶ πέντε μυριάδας συνειλέχθαι περὶ αὐτόν. Μωαμέτην δὲ ἐπὶ τοῖς συμβῆσι τοῖς μὲν στρατηγούς ἐν ὀργῇ ποιούμενον ἀποκτείνειν, τοῖς δὲ διαφυγόντας τῶν στρατιωτῶν ἀτιμάσαι διανοεῖσθαι περιεγομένους ἐν γυναικείᾳ στολῇ. Αἰσθόμενος δ' αὐτοὺς προσχωρῆσαι τῷ Ταγκρολίπικι σύμπαντας. Μεγάλην δὲ δὴ ἔχοντα περὶ αὐτόν δύναμιν Ταγκρολίπικα ἐπιέναι τῷ Μωαμέτῃ σπεύδοντα μάχῃ περὶ τῶν ὄλων διαγωνίσασθαι. Ἦν δὲ ἀντεπιέναι στρατὸν ἄγοντα περὶ πεντήκοντα μυριάδας, καὶ γενομένης μάχης περὶ Ἀσπάχανον τῆς Περσίδος πεσεῖν ἀμφοτέρωθεν πολλοὺς, πεσεῖν δὲ καὶ Μωαμέτην τὸν βασιλέα. Θρασύτερον γὰρ ἐξιπαζόμενον, καὶ παραθάρβυνοντα τοὺς οἰκείους, πταίσαντι τῷ ἵππῳ συμπεσόντα ἐκτραχηλισθῆναι. Τοῦτου δὲ τεθνηκότος εἰς ὁμόνοιαν τοῖς πολεμοῖς τὸ πλῆθος ἐλθεῖν, καὶ Ταγκρολίπικα ἀναρῆθῆναι ὑπὸ πάντων βασιλέα Περσῶν, Τούρκους τε ἀκωλύτως ἤδη εἰσεῖναι εἰς τὴν Περσίδα, καὶ καθελόντας Πέρσας, καὶ τοὺς ταύτη Ἀραβας αὐτοὺς εἶναι κυρίους, σουλτάνον τὸν Ταγκρολίπικα ἐπονομάσαντας, ὡς ἂν παντοκράτορα καὶ ἄρχοντα πάντων. Εἶτα καὶ τῆς Βαβυλωνίας κρατῆσαι, καὶ Ἀραβίας, καὶ τῆς Ἀτροπατινῆς Μηδίας, ἣ ὑπὸ Ῥωμαίοις ἔτ' ἦν, καὶ ἄλλων πολλῶν τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας.

Atropatiam, quæ adhuc sub imperio Romanorum

Τούρκοι μὲν οὖν κατὰ Σκύλακα ἀπὸ τῶν Καυκασίων ὁρμώμενοι ἕρπον, ἤρξαν Ἀραβας καθελόντες, εἶτα Ῥωμαίους. Καλεῖ δὲ τοὺς αὐτοὺς καὶ Κούρτους ὁ Σκύλαξ. Μυρίους γοῦν, φησὶ, Κούρτων Ἀμερμυνην δαδωκέναι τῷ υἱῷ, καὶ πᾶσαν τὴν Ἀρμενίων στρατιάν, ἐπιόντος Θεοφίλου τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ πάλιν, ὅτι Βασίλειος ἐκ Μεσοποταμίας διέξατο ἀγγελλας, κομισθέντων αὐτῷ καὶ αἰχμαλώτων πολλῶν, Κούρτων τε καὶ Σαρακηνῶν. Γεμιστὸς δὲ ὁ μετονο-

μασθεῖς Πλήθων, ἀνὴρ μάλιστα τῶν καθ' ἡμᾶς δόξας Ἀ
 ιστορίας ἀντιποιεῖσθαι, Παροπαμισάδας εἶναι τοὺς
 Τούρκους φησὶν, ὅπ' Ἀλεξάνδρου δὲ τοῦ Φιλίππου,
 καὶ τῶν μετ' ἐκείνου Ἑλλήνων ἐπιβουλευθέντας
 καὶ κρατηθέντας, πάρεργον τῆς εἰς Ἰνδοὺς τότε παρ-
 ὄδου, δίχως νῦν διὰ μακροῦ πολλαπλασίους τῶν
 ὑπεργμένων εἰσπράττειν τοὺς Ἕλληνας. Ὡστε πολὺ
 ὄσοι διαφωνοῦσιν ἀλλήλων, εἰγ' ὁ μὲν ἀπὸ Καυκά-
 σου, ὁ δὲ ἀπὸ Παροπαμισοῦ λέγοι ὀρμηθῆναι τοὺς
 Τούρκους. Αἴηλον γὰρ εἶτι Σκύλαξ Καύκασον ὀνομά-
 ζει ὁ τὸν ἀπὸ Μακεδόνων κληθέντα ἀτόπως Καύ-
 κασον περὶ τὴν Ἰνδικὴν μέρος ὄντα τοῦ Ταύρου
 ὄρους; ἀλλὰ τὸ ὑπερκείμενον ἕρος τοῦ πλάγους
 ἐκτέρου τοῦ τε Παντικοῦ καὶ τοῦ Κασπίου διατειχί-
 ζον τὸν ἰσθμὸν τῶν διείρωντα αὐτὰ, καὶ διέχον τῆς
 Ἰνδικῆς πλείους ἢ τρισμυρίους σταδίου, τοῦτο συν-
 ἤθως καλεῖ Καύκασον. Παροπαμισὸς δὲ μέρος τοῦ
 Ταύρου ἐστὶ πρὸς τῇ Ἰνδικῇ καὶ τῇ Ἰνδικῇ, ἀφ' οὗ
 Μακεδόνες ὀρμηθέντες εἰς τὴν Ἰνδικὴν Ἀριστό-
 βουλος εἶρηκεν. Ἔθηκε δὲ παραλόγως ταῦτα Πλή-
 θωνι εἰρησθαι, καὶ ἐπὶ τὸ θαυμασιώτερον ἢ ἀληθέ-
 σιστον. Οὕτως γὰρ τῶν πρὸ αὐτοῦ εἶρηκεν οὐδὲν
 ἔθνος οὐδὲν τῶν Παραπαμισαδῶν Τούρκους, ἢ ἕτερόν
 τι τῶν σύγγενος ὀνομάτων, οὐτ' ἄλλοθεν ποθεν μετ-
 οικήσθαι εἰς Παραπαμισὸν Τούρκους. (Ὁ μὴν οὐδ'
 εἰς Μωαμέτην, Περσῶν ἄρχοντα, πολεμοῦντα δὲ
 πρὸς Βαβυλωνίους καὶ Ἰνδοὺς, πρὸςθεὶς περὶ συμ-
 μαχίης πέμπειν ὡς Παροπαμισάδας ὀμόρους ὄντας
 Ἰνδοὺς, εἴ τι δεῖ Σκύλακι πιστεῦειν, ὡς Μωαμέτης
 ταῦτ' ἐπρεσβεύετο. Ἄλλ' εὐλογώτερον τὸ παρὰ τῶν
 μεταξὺ Τανάιδος, καὶ τῆς Ἰνδικῆς θαλάσσης οἰκη-
 τῶν συμμαχίαν αἰτῆσαι καὶ λαθεῖν. Εἰ δὲ Πλήθων
 οἶεται Σκύλακα ἀγνοεῖν ταῦτα καὶ ψεύδεσθαι, πόθεν
 εἰδὼς αὐτὸς ἀληθεύει, μηδενὸς τῶν πρόσθεν εἰπόν-
 τος, ὅτι Παροπαμισάδαί οἱ Τούρκοι εἶησαν; πῶς
 ποτε δ' ἀπεκαλύφθη αὐτῷ τῆς τετρακοσίου ἔτε-
 σιν ὕστερον τοῦ Σκύλακος γενομένου; Καὶ μὴν εἰ
 τοῦ; τῷ χρόνῳ ἐγγυτέρῳ τῶν πράξεων γενομένου
 εἰκόσ μᾶλλον τὰ ὄντα φράζειν, Σκύλαξ μᾶλλον τι ἂν
 εἰδὼς ἀληθεύει τετρακοσίου ἔτεσι Πλήθωνος προγε-
 νίστατος ὢν. Ἔχει δὲ τι θαυμαστὸν ὁ τοῦ Πλήθωνος
 λόγος, εἰ ἐπιβουλευθέντες τε καὶ κρατηθέντες πάλαι
 ὑπὸ τῶν περὶ Ἀλέξανδρον Παροπαμισάδαί, νῦν
 ὀκτακοσίου καὶ χιλιοσίου ὕστερον ἔτι εἰσπράττουσι
 δίχως τῶν ὑπεργμένων τοὺς Ἕλληνας. Δίκην γὰρ
 τίνα καὶ πρόνοιαν τοῖς ἀνθρώποις ὑπάρχειν ἐκ τοῦ
 θεοῦ ὁ λόγος δηλοῖ. Τί ποτε δ' οὐ Πέρσαις μᾶλλον
 διέφερε τοῖς ἀφαιρεθῆναι τὴν τῆς Ἀσίας ἡγεμονίαν
 δίχως εἰσπράττειν τοὺς ἀφελόμενους, ἢ Παροπαμισά-
 δας; Καὶ ἅμα τὸ ἀρχαῖον τῶν Τούρκων ὄνομα ὑπάρ-
 χον ἐν Πέρσαις πιθανώτερον ἂν ἐπολεῖ Πλήθωνι
 τὸν λόγον. Ὡς γὰρ τὴν Περσίδα ἔθνη, οἳ τε Παται-
 σχορεῖς λεγόμενοι, καὶ οἱ Ἀχαιμενίδαι, καὶ Μάγοι,
 οὗτοι μὲν σεμνοῦ τινος βίου ζήλωται. Κύρτιοι δὲ
 καὶ Μαρκοὶ ληστρικοί. Ἦν ὅτι Πέρσαις κακῶς Ἕλλη-
 νας πρότερον πεποιηκότες, δικαίως ἀντιπεπόνθασι;
 ἀλλὰ τί ποτε οὐ Βακτριανοί, καὶ Σογδιανοί, καὶ
 Ἀραβιοί, καὶ πλείστοις ἔθνεσιν ἄλλοις σωφρονεστέ-
 ροις Παραπαμισαδῶν, ἢ περ' Ἀλέξανδρος κατεστρέ-

Pletho, qui hisce nostris temporibus præ cæteris
 historiam sibi videtur arrogasse, Paropamisadas
 esse Turcas latetur, ab Alexandro Philippi filio
 Græcisque aliis qui cum eo militabant, per insi-
 dias captos et devictos, re perfunctorie et quasi
 aliud agentis, dum in Indos contenderet, facilitata,
 nunc post tot annos, pœnas, multo abundantiores
 perpessorum, a Græcis sumere. Quare hi multum
 inter se differunt, cum ille quidam e Caucasio, hic
 a Paropamiso Turcas erupisse referat. Manife-
 stum siquidem est, Scylacem non eum appellare
 Caucasum montem, quem tenere in India ita vo-
 caverunt Macedones, qui pars Tauri montis est, sed
 eum, qui mare utrumquo, Ponticum et Caspium,
 supereminet, et loco muri est, Isthmi maria sepa-
 rantis, nhestquo ab India stadiis plus triginta mil-
 libus. Hunc ille, ut et aliis in more est, Caucasum
 vocat. Paropamisus vero pars Tauri est, Imao et
 Indiæ proximus, ex quo Macedones, ut Aristobulus
 refert, Indiara invasore. Hæc autem præter ratio-
 nem a Plethone dicta esse videntur; quibus admi-
 rationem potius captat, quam veritatem linat.
 Neque enim quæpiam ante ipsum gentem Paropa-
 misadarum aliquam Turcas, vel aliud quidpiam
 proximorum hominum genus, neque aliunde sedem
 mutantes, in Paropamiso pedem fixisse, narravit.
 Quin imo neque consentaneum est, Moametem,
 Persarum principem, cum Babylonis et Indis pu-
 gnantem, a Paropamisadis, Indis finitimis, legatis
 missis, auxilia petisse, si quidem Scylaci fides
 adhibenda est, qui Moametem similia legatione
 tentasse scribit: sed rationabilius est, ab iis, qui
 inter Tanaidem et Hyrcanum mare interjacent,
 opem implorasse et reperisse. Verum si Plotho
 Scylacem, rerum harum nescium, falsa dicere
 existimat, undenam ipse veritatem hauriens colli-
 mat, cum nemo ante ipsum, Paropamisadas Turcas
 fuisse, fassus sit? Undenam ipsi, quadringentos
 annos post Scylacem nato, veritas innotuit? Quod
 si eos, qui rebus gestis proximiores fuero, res ge-
 stas, uti successerunt, prosequi verisimilius est;
 plane Scylax, cum Plethonem quadringentis annis
 præcesserit, magis rerum cognitionem attingisse,
 ideoque veriora dicere, censeri debet. Et quidem
 illud mirum est in ratiocinatione Plethonis, si jam
 ab Alexandri milite per insidias circumventi ac
 capti Paropamisadæ, nunc tandem, post octingen-
 tesimum et millesimum annum, ob hanc injuriam
 supplicium sibi sumunt a Græcis. Providentia enim
 et justitia divina mortales regi, humana ratio te-
 statur. Verum, quare potius non spectaret ad Per-
 sas, qui imperio Asiæ spoliati sunt, rapti vindictam
 suscipere, quam ad Paropamisadas? Et, cum ea
 ætate Turcæ inter ipsos Persas annumerarentur,
 ratio Plethonis credibilior esset: populi siquidem
 qui Persidem tenebant, erant Patischorenses, Achæ-
 menidæ, Magi, gravis ac moderatæ vitæ instituti se-
 ctatores; item Cyrtii et Marai, prædatores ac dire-
 ptores. An, quod Persæ prius Græcis malefeci fuere,

ideo pœnus illis, quas commoverant, dederunt? Quod si ita est, quare non potius ad Bactrianos, Sogdianos, Arios, plurimosque alios populos, longe Paropamisadis prudentiores moderatioresque, qui, cum nihil prius in Græcos deliquissent, subacti nihilominus sunt ab Alexandro, ultio illa pertineret? Et quænam fuerunt Alexandri, sive ejus successorum, in Paropamisadas insidiæ, reliquis insidiis, astutiis ac consiliis militaribus æstimabiliores? Nam Parapanisum in partibus septentrionalibus, et Bactrianam, Alexandrum superasse, tradunt, qui ejus res gestas litteris commendarunt, ibique latis, occupandæ deinceps Indiæ desiderio flagrasse. animadvertatur.

Quare magis rationi consona Scylax mihi videtur tradidisse, et Strabonis geographi dictis convenientiora. Scribit quippe Strabo, Mediæ Atropatenæ partes septentrionales montanas, duras atque agrestes, easque montanorum Cadusiorum, Amardorum, Tapyrorum, Cyrtiorum et simillium sedem esse, qui aliunde in ista migrarunt loca, et sunt latrones; Zagrûm enim atque Niphatem eas gentes in sese dispersas hinc inde habere, et, qui in Perside sunt, Cyrtios, Amardos, et Armeniæ incolas, ejusdem cum illis habitudinis esse. Cyrtii itaque, ut Strabo refert, montanam Atropatenæ Mediæ partem habitant, et in Armeniam quoque infusi, sedem habent. Brachia vero quædam Cauçasi montis, in meridiem porrecta, in mediam Iberiam distrahunt, producunturque usque ad cognata Armenorum montium juga. Hinc non præter rationem est, Cyrtios, qui tunc in Armenia erant, illos eosdem esse, quos Scylax Curtios, vel Turcas nominans, septentrionalia Cauçasi loca colere tradit. Unorum item nomen ab Ænianibus est, quorum latera Hyrcanum mare interluit, nomine per barbaros corrupto, ut et multis aliis accidit. Sic etiam non fuerit a ratione alienum, Turcas, qui circa Istrum degunt, sub Leone Romanorum imperatore, ex Cauçasi montis anfractibus, Bosporo Cimerio trajecto, et non a Paropamiso, transmigrasse. In Pannonia item Turcas, Istro unitimos, Scylax ponit, et manifeste Turearum hos quidam in Asia, illos in Europa, collocat, Leonemque, Basilii imperatoris filium, ex Turcis et Ungris, qui ultra Istrum habitabant, auxilia sibi contra Bulgaros subministrasse. Neque absurdum videri debet, si Curtios Cyrtios appellat, et non autem y, pronuntians. Nomen enim, a Romanis desumptum, more Romano conscribit. Romani namque pleraque, quæ a Græcis per y scribuntur, in æ sonum mutant, ut bene nosti, proferunt. Sicuti *Cyman Cuman*, et *dyo duo*, nec non et *mus et sus* dicunt, quod *mys* et *sys* Græcis est. Eodem itaque modo, quos Strabo *Cyrtios* vocat, Romani *Curtios*, et nomine contracto *Curtos* appellant: eosdem et Turcos consonantium inversione, vel quod concinniori oris sono ita visum pronuntiarî, vel quod ab eodem populo nomen exactius accepere. Cum enim diu immisce-

φατο, μηδὲν Ἑλλήνας προηδικηκίτα; Τίς δὲ καὶ ἡ ἐπιβουλὴ Ἀλεξάνδρῳ, ἢ τοῖς μετ' αὐτοῦ ἐπὶ Παραπαμισάδας; ἢ τίς καὶ λόγου ἀξιώτερα ἂν εἴη τῶν ἄλλων ἐπιβουλῶν καὶ στρατηγημάτων; Ἐπερβῆναι μὲν γὰρ τὸν Παραπαμισὸν εἰς τὰ προσάρκτια μέρη, καὶ τὴν Βακτριανὴν Ἀλεξάνδρον φατὶν οἱ τὰς αὐτοῦ πράξεις ἀναγεγραφεῖς, καταστρεφάμενον δὲ τὰ ἐκεῖ πάντα ἕσα ἦν ὑπὸ Πέρσαις, καὶ ἔτι πλείω, τότε ἤδη καὶ τῆς Ἰνδικῆς ὀρεσθῆναι. Ἐπιβουλὴν δὲ οὐδεὶς εἶπεν, ὅτι καὶ ἀξίον ἐπιτηρησαί τε καὶ ἐπιστημῆσθαι.

omnibus, quæ sub ditione Persarum erant, debellatis. Nemo vero insidiarum meminit; dignum sane quod

Ποῦ δ' εὐλογώτερόν μοι δοκεῖ εἰρηκέναι Σκύλαξ, καὶ τοῖς ὑπὸ Στράβωνος τοῦ γεωγράφου λεγομένοις ὁμολογώτερα. Φησὶ γὰρ Στράβων, τὰ προσάρκτια τῆς Ἀτροπατινῆς Μηδίας ὄρεινά καὶ τραχία, καὶ σκληρὰ εἶναι Καδουτίων κατοικίαν τῶν ὄρεινῶν, καὶ Ἀμαρδιῶν, καὶ Ταπύρων, καὶ Κυρτίων, καὶ ἄλλων τοιούτων· τούτους δὲ μετανάστας εἶναι καὶ ληστρικούς. Καὶ γὰρ τὸν Ζάγρον, καὶ τὸν Νιφάτην κατασπαρμένα ἔχειν τὰ γένη ταῦτα, καὶ τοὺς ἐν τῇ Περσίδι Κυρτίους, καὶ Ἀμαρδοὺς, καὶ τοὺς ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ τῆς αὐτῆς εἶναι ἰδέας. Κύρτιοι τολῦν καὶ κατὰ Στράβωνα οὐ μόνον περὶ τὴν ὄρεινὴν τῆς Ἀτροπατινῆς Μηδίας, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀρμενίᾳ οἰκοῦσιν. Ἀγκῶνες δὲ τινες τοῦ Καυκάσου ὄρους, προπίπτοντας ἐπὶ τὴν μεσημβρίαν, περιλαμβάνουσι τὴν τε Ἰθηρίαν μέσην, καὶ τοῖς Ἀρμενίων ὄρεσι συνάπτουσιν. Ὡστ' εὐλογον τοὺς ἐν Ἀρμενίᾳ τότε Κυρτίους τούτους εἶναι, οὓς Σκύλαξ Κούρτους καὶ Τούρκους ὀνομάζων οἰκεῖν φησὶ τὰ προσάρκτια τοῦ Καυκάσου. Δοκεῖ δὲ μοι καὶ τὸ τῶν Οὐνῶν ὄνομα εἰληφθαι ἀπὸ τῶν Αἰνιάνων πρὸς τῇ Ἰρκανίᾳ θαλάσῃ καὶ τούτων οἰκούντων, φθειράντων τὴν ἐπωνυμίαν τῶν βαρβάρων καθάπερ καὶ ἄλλας πολλάς. Εὐλογον δὲ καὶ τοὺς περὶ τὸν Ἰστρον οἰκοῦντας Τούρκους ἐπὶ Λέοντος Ῥωμαίων αυτοκράτορος μεταστῆναι δεῦρο ἀπὸ τῶν Καυκασίων διαβάντας τὸν Κιμερικὸν καλούμενον Βόσπορον, ἀλλὰ μὴ ἀπὸ Παραπαμισοῦ. Καὶ ἐν Παννονίᾳ γὰρ Τούρκους τῷ Ἰστρῷ προσοίκους ἱστορεῖ Σκύλαξ. Καὶ σαφῶς Τούρκων τοὺς μὲν ἐν Ἀσίᾳ, τοὺς δὲ ἐν Εὐρώπῃ τάττει, Λέοντά τε τὸν Βασιλείου Ῥωμαίων αυτοκράτορα συμμαχίαν παρὰ Τούρκων καὶ Οὐγγρων τῶν πέραν τοῦ Ἰστροῦ εἰληφέναι ἐπὶ Βουλγάρους φησὶν. Εἰ δὲ Κούρτους τοὺς Κυρτίους καλεῖ, οὐ, ἀλλὰ μὴ υ γράφων, οὐδὲν ἄτοπον. Παρὰ Ῥωμαίων γὰρ τοῦνομα εἰληφώς χρήται. Ῥωμαῖοι δὲ πολλὰ τῶν τοῖς Ἑλλήσι γραφομένων τῷ υ, εἰς ου τρέποντες γράφουσιν, ὡς οἰσθα, οἶον τὴν μὲν Κύμην Κούμαν, τὰ δὲ δύο, δοῦο, ὥσπερ αὐ καὶ τὸ μούς καὶ σοῦς ἀπὸ τοῦ μῦς καὶ σῦς. Οὕτω δὲ οὖν καὶ οὓς Στράβων Κυρτίους προσαγορεύει, Ῥωμαῖοι Κούρτίους καὶ Κούρτους συστέλλοντες εἶπον. Τοῖς αὐτοῖς δὲ καὶ Τούρκους κατὰ μετάθεσιν τῶν συμφώνων, ἦτοι δόξαντος εὐφωνότερον ἂν οὕτως προφέρεσθαι, ἢ καὶ παρὰ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ εἰληφότες ἀκριθέστερον τοῦνομα. Ἐπιμιξίας δὲ πλείονος καὶ ὁμιλίας πρὸς

αὐτὸ ἀεὶ γινομένης, ὥστε τοὺς ὑφ' Ἑλλήνιον καλου-
μένους Κυρτίους Τυρκίους, ἀλλὰ μὴ Κυρτίους προσ-
αγορεύειν. Καὶ ἡμεῖς οὖν διὰ ταῦτα Τυρκίους ὀνο-
μάζοντες γράφομεν, καὶ Τούρκους συστέλλοντες ἐνθα
ἂν δοκοῖ, οἰόμεθα τε τούτους εἶναι, οὗ; Στράβων
Κυρτίους μετανάστας καὶ ληστρικούς εἶναι λέγει
περὶ Μηδίαν καὶ Ἀρμενίαν, ἀλλὰ μὴ Παροπαμισά-
δας, ὡς Πλήθων οἶεται. Εἰ δὲ μὴ ἀμαρτάνομεν, σὺ
κρίνεις. Ἐβρώσο.

rentur, ac inter sese consuescerent, factum est, ut
Cyrtili Græcorum *Tyrtil* et non *Cyrtili* dicerentur.
Ei nos item propterea *Tyrtilios* vocantes scribimus,
et contracto nomine *Turcos*, ubi visum fuerit.
Existimamusque, hos esse, quos Strabo circa Me-
diam et Armeniam *Cyrtios* vagos latronesque fuisse
tradit, non *Paropamisadas*, uti *Plethoni* placet. Si
quid vero in his erratum est, tu iudicabis. Vale.

THEODORI GAZÆ

EPISTOLÆ.

(Apud Boissonade, *Anecdota Græca*, tom. V.)

Α'.

Θεόδωρος Δημητρίῳ εὖ κρῖνεις.

Δεινὰ πάλιν ἀπαγγέλλεις, εἴπερ οὐδ' ἐν Φλωρεν-
τίᾳ συμβαίνει τὰ παρὰ τῆς τύχης ἀμείνω. Δεινό-
τερον δὲ σύγε τὸν λόγον ποιεῖς, φάσκων ὡς ἐγὼ
σὺ ἡμεληκῶς εἶμι, δυνάμενος προσόδους σοὶ κατα-
στήσαι ἐν Ῥώμῃ καὶ κερδῶν πόρους καὶ ἀφορμὰς,
καὶ ὅτι, πειθόμενός τινι τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ λέγοντι (1)
ταῦτα, ἀγανακτεῖς τε καὶ μέμψη ἔμοι.

Ἐγὼ δὲ τὸ μὲν εἶναι τινα καὶ ἐν Φλωρεντίᾳ διά-
βολον οὐδὲν θαυμάζω· πλήρης γάρ ὁ βίος διαβολῆς·
τὸ δὲ σέγε εὐάλωτον εἶναι οὕτως ταῖς διαβολαῖς,
τοῦτό γε θαυμάζω. Ἦδει γάρ σε μηδαμῶς λόγῳ
πιστεῦσαι τοιούτῳ, διατρέψαντα δὴ ἐν Ῥώμῃ πέντε
καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ μηδὲν τοιοῦτο μήτε
αὐτὸν αἰσθόμενον, μήτε παρ' ἄλλων πυθόμενον. Εἰ
γάρ τις ἔμοι δύναιμις ἦν τοιαύτη, καὶ αὐτὸς ἠσθά-
νου κερῶν, καὶ Ἀργυρόπουλος (2) καὶ οἱ ἄλλοι
φιλοι ἔλεγον. Νῦν δὲ πάντων τῶν ἐνθάδε σοὶ φίλων
πολλὰ σκεψαμένων περὶ πόρου καὶ καταστάσεως,
καὶ μηδὲν δυνηθέντος εὐρεῖν μηδενός, σὺ τὸν ἐν
Φλωρεντίᾳ, οὐκ οἶδ' ὄντινα (οὐ γὰρ ὀνομάζεις), διά-
βολον δ', ὡς ἔοικε, καὶ φαῦλον τὸν τρόπον, ἀξιόπι-
στότερον ὑπέληφας σαυτοῦ τε καὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ
φίλων τε καὶ οἰκείων ἀπάντων.

Θαυμάζω δὲ καὶ ὅτι λέγεις ὡς ἦσαν ἐν Ῥώμῃ
πλείους πόροι τῶν ἐπιτηδείων. Τίνας γὰρ ἦσαν οὗ-
τοι; ἢ οὐ μέμνησαι ὡς συχνὰ διαλεγόμενοι καὶ πᾶν
εἶδος ἐνθυμούμενοι πόρου, οὐδὲν εὐρίσκομεν δυνατὸν,
οἰχομένου Βησσαρίωνος ἐφ' ἧ πᾶσα ἦν ἡμῖν ἡ ἐλπίς;
Ἄλλὰ γὰρ, ὡς ἔοικε, σὺ δυσχερῶν τῶν ἐν Φλωρεν-
τίᾳ πραγμάτων πεισιώμενος νῦν, βῆω τὰ πρότερον

Β ἐν Ῥώμῃ ὑπέληφας. Τοῦτο δὲ σοὶ συμβαίνει, τάχα
μὲν καὶ διότι τὸ παρὸν ἀεὶ κακὸν χαλεπώτερον τοῦ
παρήκοντος εἶναι δοκεῖ· ὡς δὲ φαίην ἂν διαθεβαι-
ούμενος, διότι ἐν Ῥώμῃ μὲν Θεόδωρος ἦν παραμυ-
θούμενός σοι καὶ μετριάζων τὰ δυσχερῆ, καὶ τὴν
πολλὴν αἰσθησιν τῶν κακῶν ἀφαιρούμενος ἀπὸ τῶν
ἰδίων ὧν εἶχε μικρῶν. Ἐν Φλωρεντίᾳ δὲ οὐδένα
ἔχεις τοιοῦτον· δεῖ δ' ἄρα τὰ πράγματα αὐτὰ καθ'
αὐτὰ θεωρεῖν τε καὶ κρίναιν οἷα ἔστιν, ἀλλὰ μὴ
κατὰ τινα περίστασιν καὶ συμβεβηκός· ἀπατάσθαι
γὰρ οὕτως ἂν εἴη πολλάκις.

Εἷς μὲν οὖν πόρος σοὶ βίβου ἐν Ῥώμῃ ἦν, τὸ ἔμδον
μόνον· τοῦτι μέντοι ἐπὶ μὲν τινα χρόνον ἤρκεσεν
ἂν, καὶ γίγονε δὴ· διὰ παντός δὲ ἐξαρκέσαι οὐχ
οἶόν τε ἦν. Καὶ δὴ, βεβηθηκότες τὰ δυνατὰ, ἀπο-
πεμπόμεθα σε εἰς σὺ, καὶ πρὶν ἀφικέσθαι εἰς Ῥώ-
μην, ὠρέγου πορεύεσθαι. Εἰ δὲ μὴ ἐκεῖ τυγχάνεις
ἧν δεῖ, ἡμεῖς γε οὐδὲν ἀδικοῦμεν, οὐδ' ἔστιν ἔγκλημα
τοῦτο ἡμῶν οὐθέν, εἰ μὴ καὶ σὺ ἡμᾶς ἀδικεῖς ὅτι
ἄρα σὺ τε παρῶν ἐξενίζου ἡμῖν καὶ ἄγγελος ἦκεν
ὡς Βησσαρίων, ἡμέτερος ὧν εὐεργέτης, τεθνηκώς
εἴη.

Τὸ δ' ἀξιούν ἡμᾶς δεῖν καὶ τὰ ἐν Φλωρεντίᾳ ἐπί-
στασθαι, οἰκοῦντας ἐν Ῥώμῃ καὶ βίβου ἀπράγμονα
ζῶντας, φορτικὸν λίαν, καὶ ἀξίωσις οὐ φίλου, ἀλλὰ
φιλαιτίου, ἂν εἴη. Ἡμεῖς γὰρ οὐχ ὅπως τὰ ἐν Φλω-
ρεντίᾳ, ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ἧ οἰκοῦμεν οἶ-
δαμεν πάντα· ἀλλ' ὁ οἰκέτης πολλὰ διαφθερίων καὶ
ῥαβδουργῶν λίληθε. Σὺ δὲ ἐγκαλεῖς ὅτι οὐ προσέκο-
μεν τὰ μέλλοντα συμβῆσεσθαι σοὶ ἐν Φλωρεντίᾳ,
πρᾶγμα ἀδύνατον καὶ ἡμῖν τότε ὡσπερ καὶ σοὶ· καὶ
ὡς ἐμβαλόντας σε εἰς συμφορὰς ἐτέρως ἡμᾶς αἰτιᾶ.

* E codicibus 2066 = A et 3045 = B. Theodor-
us Goza ad Demetrium scripsit hanc epistolam,
Chalcondylem Demetrium; nam de nullo alio De-
metrio facile cogitandum est. Notandus error
Hariesii ad Fabr. Bibl. Gr. t. xi, pag. 501, n. 92,
qui hanc epistolam e codice 3045, n. 2, memo-

rat ut ab Andronico Callisti ad Theodorum Deme-
trium scriptam.

(1) Florentiæ litteras Græcas docuit Demetrius
Chalcondyles.

(2) Jo. Argyropulus litteras Græcās Romæ per
patres annos docuit

Δυστυχέστατος οὖν ἔγωγε εἰμι τὰ περὶ σέ, ὦ Δημήτριε. Ἄει γάρ σοι βοηθῶν καὶ συμπράττων τὰ δυνεχτά, οὐδέποτε εὐχαριστίας καθαρᾶς παρὰ σοῦ τυγχάνω· ἐπεὶ καὶ νῦν τί καλὸν ἀπὸ τῶν μεγάλων ἐπαίνων τῶν ἐπὶ τέλει τῆς σῆς ἐπιστολῆς, ὅτε καταρχὰς ἡμῖν ὀνειδίζεις ὀλιγωρίαν τε καὶ αἰτίαν τοῦ μὴ σέ εὐπορεῖν βίου μένοντά γε ἐν Ῥώμῃ; Ἄλλ' οὐ δίκαια ταῦτ' ἐστίν, οὐδ' ἀξία τῆς ἐμῆς περὶ σέ ἐπιμελείας τε καὶ εὐνοίας.

Ἄτοπον δέ μοι δοκεῖ καὶ τὸ αἰεὶ πανταχοῦ αἰτιᾶσθαι καὶ τὴν τύχην. Οὐ γὰρ πάντων ἡ τύχη κυρία ἐστίν· ἀλλ' ἀρχὴ πολλῶν ἀρετῆ, καὶ ἐπὶ πολλῶν αὐτοκράτωρ ὁ λόγος καὶ πράξις νικῶσα τοιαυτὰ πολλά κατορθοῖ. Δεῖ τοίνυν καὶ σέ μὴ πάντα ἐπιτρέπειν τῇ τύχῃ, ἀλλὰ τῇ ὑπαρχούσῃ ἀρετῇ χρῆσθαι, οἷον φύσει καὶ λόγῳ, καὶ ὀφθαλμοῖς καὶ χερσὶ, καὶ οἷως μὴ ἀποκνεῖν πρὸς τοὺς πόνους, μηδὲ πρὸς ἕτερον ἀποβλέποντα ὀνειδίζειν, αὐτὸν βραχθυμοῦντα·

Δίς μὲν γὰρ καὶ τρίς τάχα ταῦξαι· ἦν δ' ἐτι

Χρήμα μὲν οὐ πράξεις, σὺ δ' ἐτώσια πόλλ' ἀγο-
[ρεῖσαι]

Ἀχρεῖος δ' ἐσται ἐπέων κομῶς·

Σ.: Παίδος (1) λέγει.

Παράδειγμα δ' ἴσως ἂν εἴη οὐ φαῦλον καὶ τὸ ἡμέτερον· ἡμῖς γὰρ, ἀποροῦντές ποτε τρόπου παντὸς εἰς τὸν βίον ἑτέρου, λαθόντες χωρίον ἐγεωργοῦμεν, καὶ, ταύτῃ τὰ ἐπιτήδεια ποριζόμενοι (2), οὐδενὶ γεγόνταμεν φορτικοὶ δέδομενοι καὶ προσαιτουῦντες. Σοὶ μὲντοι γε οὐδεμία ἀνάγκη γεωργεῖν· ἐμοὶ μὲν γὰρ ὅτε πόλεμος (3) ἀπέκλειε τὴν εἰς τὰς πόλεις ὁδόν· σὺ δ' ἐν Φλωρεντία εἶ, πόλει ποριστικωτάτῃ ἐκάστη· ἄπερ ἂν ἐπιτηδεύειν προέλῃται.

Κὺ οὖν ἔχει ποιεῖσθαι τὸν βίον, χρώμενον τῇ ὑπαρχούσῃ δυνάμει, καὶ μήτε τύχην αἰτιώμενον, μήτε βλασφημοῦντα τοὺς ἐπιχωρίους. Εἰ γὰρ καὶ γλίσκρα τὰ παρ' αὐτῶν, ἀλλ' οὐχ, οἶα σὺ διασύρων φῆς, παντελῶς φαῦλα. Καὶ μήποτε οὐ τοσοῦτον οἱ ἐπιχώριοι ὡσιν αἰτίαι ὦν ἀγανακτεῖς, ὅσον σὺ· φιλέλλην γὰρ εἶ καὶ φιλόπατρις σύγε πέρα τοῦ δέοντος, καὶ διὰ τοῦτο, χαίρων αἰεὶ λόγοις Ἑλληνικοῖς μόνοις, Λατίνων ὀλιγορῆς· ὥστε ὑπ' ἀπειρίας οὐκ ἔχεις ὀμιλεῖν ἱκανῶς τοῖς ἐπιχωρίοις· τοῦτο δὲ μὴ δυναμένῳ συμβαίνει, ὡς τὸ εἰκός, πολλῶν ἀπορεῖν διατρέθοντι ἐν Ἰταλίᾳ.

Οὐ μὴν ἀλλ', ὅπη ποτ' ἂν διατρέθῃς, εὐεργετεῖ μὲν ὁ διδούς σοι, οὐκ ἀδικεῖ δὲ ὁ μὴ διδούς· ὥστε

(1) Hes. Opp. 309.

(2) Ligone terram ei aratro versavisse Theodorum nondum legeram (a).

(3) Excidit nomen quod cum ὅ τε π. capula καὶ jungebatur, nisi scribendum ὅ γε π. vel ὁ τότε π.

(4) A Demetrio rogat Theodorus sibi Pausaniam librum describi. Ipse Theodorus describendis Græcis codicibus sæpe invigilaverat. Vide Hodium *De Græcis illustribus*, p. 58.

(5) Scripta fuit hæc epistola intra annos 1473 et 1478, cum priore mortuus sit Bessarion, posteriore Theodorus.

(a) Hunc locum citat et interpretatur Allatius in *Diatriba De Theodoris* apud Maium *Bibl. Nov. PP. VI.* (Vide supra col. 975 Edit.

(b) In catalogo *Epistolarum Theodori Gazæ*, apud Allatium, *Alexis* inscribitur. Edit.

Λ τοὺς μὲν διδόντας ἐπαινεῖν χρή, τοὺς δὲ μὴ διδόντας μὴ βλασφημεῖν.

Ταῦτα εἰρήσθω μοι, τὸ μὲν ἀπολογουμένῳ ἀπὸ τοῦ δικαίου, τὸ δὲ προτρέποντι ἀπ' εὐνοίας.

Τὰ δὲ Πausανίου ἐάν δυνηθῆς ἐμοὶ γράψαι (4), ἀποδώσω σοι ὡς μισθόν γε τὸ ἱκανόν· πλέον δὲ τι ὑποσχέσθαι οὐκ ἔχω ὑπὸ πενίας, ἦν νόσος ἐμοὶ ἑστί· μέραι χαλεπωτέραν καθίστησιν. Ἐρβώσω.

Ἄπὸ Ῥώμης, Ἰουνίου ιη' (5).

B.

Θεοδώρου ἐπιστολή·

Ἐκομίσθη μοι ἡ ἐπιστολή, ἦν, τὰ μὲν μεμφόμενός μοι, τὰ δὲ καταλαττόμενος, ἐδεδώκεις· δι' ὃ καὶ τὰ μὲν περὶ τῶν μέμφεων αὐτῶν, τὰ δὲ περὶ τῆς καταλλαγῆς, κάμει δεῖ ἀποκρίνασθαι.

Ἐγὼ μὲν οὖν ἄνδρα πάντα νοῦν ἔχοντα ἀξιῶ μάλιστα μὲν μηδέποτε εἰς ἔχθραν καὶ λοιδορίαν καθίστασθαι μηδενί· εἰ δὲ μὴ, μὴ βραδίως γε μηδ' ἀνευ λόγου καὶ ζητήσεως τάληθοῦς, ἀλλως τε καὶ φίλος τυγχάνῃ ὢν. Πολλῆς γὰρ οὕσης τῆς διαβολῆς ἐν τῇ βίῳ (6) καὶ τῶν πλείστων πραγμάτων οὐκ εὐθὺς ἐπιδήλων ὄντων, ἥκιστα ἂν τις πρὸς λόγου· τε καὶ ὑπολήψεις ψευδεῖς ἀνάλωτος διαγέννηται, ἦν μὴ, ὅπερ ἔφην, λόγιον πανταχοῦ διατελεῖ χρώμενος, καὶ πρὸς ἀκρίβειαν ἕκαστα ἐξετάζων, τί μὲν ἀληθές, τί δὲ ψεῦδος τῶν λεγομένων εὐρίσκη (7).

Οὕτω δ' ἀπλῶς ἐπὶ παντὸς ἀξιῶν, ἐπὶ σοῦ δὴ τι (8) καὶ μᾶλλον προστήκειν τε καὶ δίκαιον τὸ τινοῦτο ὑπελάμβανον εἶναι, ὅτε μὴ γῶς καὶ πρώην ἐλθόντος μοι εἰς φίλιαν, ἀλλὰ πρὸ χρόνου πολλοῦ, κὰν τῇ τοσοῦτῳ χρόνῳ διὰ πείρας μεμαθηκότος πολλῆς ὡς εὐνοῦς ἐγὼ σοι, καὶ πρόθυμος εἴην ἀγαθόν, ὃ τι ἂν δυναίμην, ποιεῖν. Τὸν γὰρ προσφιλέστερον ὄντα καὶ οἰκειότερον, τοῦτον καὶ ἀμεταθλητότερον εἶναι χρή, καὶ πρὸς διαβολὰς ἀνθρώπων ἀνεξαπατητότερον καὶ πρὸς ὑπονοίας ἀλλως ὑποφυσμένας ἀκινήτοτερον.

Σὺ δὲ, μετὰ τὸν πολὺν χρόνον καὶ τὴν πολλὴν πίστιν τῆς ἐμῆς εὐνοίας καὶ συνηθείας, ἐχθρὸς ἐκ φίλου καὶ κατήγορος ἐξ ἐπαινέτου σφοδρῶς ὄντω ἐγένου, ὥσπερ εἰ τὰ μέγιστα τῶν κακῶν πεπονθὼς ἐτύγχανες ὑπ' ἐμοῦ, καὶ, μήτε τὸν ἐμὸν λογισάμενος τρόπον οἶδ' ὅσπερ ἦν αἰεὶ, μήτε ἐν ἐννοίᾳ γενόμενος ὢν σοι ἐκ τῶν ἐνόντων ἐγὼ βεβοήθηκα, ὠρμησα; ἐπὶ λοιδορίας εὐθὺς, καὶ βλασφημεῖν εἰς ἐμὲ ἐξηνήχθης, τὸν κακὸν μὲν οὐδὲν σε οὐδεπώποτε ἔργα-

*E codice 2131, pag. 174. Adscripsit recentior annotator: « Epist. Theodori [Gazæ, fortasse ad Demetrium Chalcond. (b)]. » De Theodori nomine non dubitabam, cum ipso infra non semel scriptor sic se vocet vel vocare videatur. Demetrii autem nomen, etsi non male coniecisse putem annotatorem, et putabit etiam qui præcedentem ordine, tempore autem posteriorem, legerit epistolam, nolui lemmati a me addito addere.

(6) Conf. Theodorus Gaza supra initio epist. I

(7) Sic codex cum lacunula.

(8) An δῆτα, δῆ τοι?

σάμενον, ἀγαθὰ δὲ ὄσα οἶδ' ἔτι ἦν ἀεὶ. Ὁ γὰρ μὲν αἰτιᾶ, ὡς ἐγὼ Βησσαρίωνι εἶπόν τε καὶ ἔγραψα κατὰ σοῦ, τοῦτο, ἢ τῶν βασιλέων τῶν καὶ ἐπιχειρήσεων ἀνθρώπων ψευδομένῳ πιστεύων, ἢ καὶ αὐτὸς κικῶς ὑποπτεύων, ὥσπερ ἐπ' ἀληθείαι πράγμασι, ταῖς ψευδέσι καὶ κεναῖς ὑπονοίαις, ἀγανακτῶν, ἐδόξεν ὥσπερ ἐξ ἀμάξης πάντα τὰ αἰσχιστα, καὶ βλασφημιῶν οὐκ ἀνίης.

Ἐπεὶ πόθεν, εἶπέ μοι, ὑπερ αἰτιᾶ, ἀληθές; καὶ τίς τοῦ τοιοῦτου τοῦ ἐγκλήματος πίστες; Τὰ πράγματα λέγεις; Τίνα πράγματα, ἀνθρώπε; ὅτι σοι Βησσαρίων οὐ βοηθεῖ; πρότερον δὲ πᾶν γε ἐδοξεί σοι, ὅτι, τὰς ἐκ Παταίου τε καὶ Μεδιολάνου (1) ἐπιστολάς σου ἀναγινώσκων, ἔχαιρε πρὸς σοῦ ἐπαινούμενος (2); εὐκ. Ἄλλ' ὕστερον λέγεις ὅτι (3), βουλούμενος βοηθεῖν, ὑπ' ἐμοῦ ἐκωλύθη; ἴσως ὕστερον; εἰ μὲν ὅτι μαίνεσθαι ἤρξην καὶ χυλὰς μελαίνας ἐξομεῖν εἰς ἐμὲ, κακοῦ μηδεὸς αἰτίον ὄντα, πείθομαι. Βησσαρίων γὰρ ἴσως κἂν ἐκωλύθη μὴ εὖ ποιῆται ἀνθρώπων οὕτω μελαγχολῶντα· κἂν οὕτω λέγῃς αὐτὸν δ' ἐμὲ (4) ἐκωλύσθαι, εἰκότα μὲν ἴσως ἂν λέγοις· ἀμαρτήματα δὲ τοῦτο οὐκ ἐμὸν γίνονται, ἀλλὰ σὸν. Εἰ δ' ὅτι ἤκουσεν εἰς Ῥώμην λέγεις ὅτι πρὸς Βησσαρίωνα σου κατεῖπον (5), ἀλλ' ἐγὼ γε τοσοῦτον τότε ἀπέειχον τοῦ λέγειν τι κατὰ σοῦ, ὥσθ' ὅπερ ἀπὸν ἐποίουν, ἐπιτελλῶν ὑπὲρ σοῦ καὶ δεόμενος, τοῦτο δὲ καὶ παρὼν τότε ποιεῖν προθύμουμην, ὥστε διαλλάξαι σε Βησσαρίωνι. Τοῦ γε μὴν παρόντος καιροῦ ἤκουσεν ἐπὶ τῆς τετάρτης γὰρ ἡμέρας ἀπ' ἧς ἐγὼ ἤκουσεν, αὐτὸς πρεσβευτὴς ἐπὶ Βονωνίαν (6) ἀπέστειλε, ἀνεβαλλόμενος εἰς ἄλλον τὸ τοιοῦτο καιρὸν, καὶ γράμμασι πάλιν διενουόμενον τὸν ἄνδρα παρακαλεῖν. Ταῦτα δ' ἐμοῦ διανοουμένου, ἤκουσεν ἢ σὴ πρὸς τὸν μοναχὸν Ἀντωνίου ἐπιστολή, πάσαις ἐμὲ πλύνουσα λοιδορίαις· καὶ μικρὸν ὕστερον ἐκομίσθη καὶ ἦν γέγραπτος ὁμοίως ἐμοί.

Ἰὸς οὖν ἐγὼ σου κατεῖπον; καὶ τίνα γράμματα λέγεις ἐμὲ κατὰ σοῦ γεγραφέναί; ἢ τὴν ἐπιστολήν, ἢν, αὐτὸς παρ' ἐμοῦ εἰληφώς καὶ ἀνεγνωκώς, Ἀύριππα (7) κομίζεις δέδωκας, λέγουσαν ὅσα προσήκουσεν ὑπὲρ διαλλαγῆς καὶ εὐνοίας; Ἄλλ' οὐδὲν ὡς ἀληθῶς τῶν εἰκότων τε καὶ εὐλόγων ἔχεις ἐπενεγεῖν εἰς ἀπόδειξιν ὧν βόας· ἀλλὰ παντάπασιν ἀλογίστως κικῶσαι, καὶ, θηριώδη τινὰ ἐκπληρῶσαι ὀργὴν ὀρεγόμενος, ἐβλασφήμεις καὶ ἐπλυνεις, δοκῶν οὕτως

ἀν λυπῆσαι με. Ἐγὼ κακῶς λέγω τὸς (8) ἐφρόντιζον ἢ κυνιδίου ὑλακτοῦτος Μελιτηνοῦ (9), οὐδὲ διὰ τὰς σὰς βλασφημίας ἐμαυτῶν προειλόμην εἰπεῖν οὐδὲ πύποτε τῶν μὴ προσιχόντων. Εἰμὶ γὰρ οὐκ ἀναιδέστατος πάντων καὶ κύων Κέρβερος, ὡς σὺ λέγεις· ἀλλ', εἴπερ τις, αἰδοῦμαι οὐ μόνον ποιεῖν τὰ αἰσχρὰ, ἀλλὰ καὶ λέγειν. Οὐκ οὐνοῦ σοι βλάσφημον γέγραφα οὐδὲ ἐν ἀμυνόμενος, οὐδὲ ἄλλον οὐδένα λόγον σε διασούριον ἐποιησάμην· ἀλλ', εἰ οἶα ἀνθ' οἶων ἀκούω! μόνον εἶπων, ἡσυχίαν ἦγον· λοιδορεῖσθαι γὰρ σοι καὶ ἀπαντᾶν οὔτε σχολὴ ἦν, οὔτε πρὸς ἀνδρὸς ἦν σεμνοῦ καὶ μεγαλοφύχου.

Οὕτω μὲν οὖν ἐγὼ· καὶ οὐδεὶς ἄλλο τι παρὰ ταῦτα, οὐδ' ἂν διαβραγῆ ψευδόμενος, δεῖξαι δυνήσεται. Σὺ δὲ τί, πρὸς Θεοῦ, τῶν ὄσα ἀνδρὶ φίλῳ ἢ ἀγαθῷ, ἢ ὅπως νοῦν τινα ἔχοντι, προσῆκε, πεποιηκώς εἶ; ὅποτε, εἴτε τοῦ διαβάλλοντος ἐριδοποιῶ καὶ βασιλέως, εἴτε καὶ αὐτὸς ὑποπτεύσας, ἀλόγιως ἀνῆρπασαι (10) ὡς ἐγὼ σου πρὸς Βησσαρίωνα κατεῖποιμι, δῖον, εἰ φίλος καὶ νοῦν ἔχων ἦσθα, σκέψασθαι πρότερον καὶ ζητῆσαι πόθεν ἂν εἰκότος τὸ τοιοῦτο εἴη. Οὕτε γὰρ ἀδιακρίτως πιστεύειν ἅπανσι χρῆ, διὰ τὸ τοῦς πλείους φαύλους εἶναι καὶ πονηροῦς, οὔτε, ὅπερ ἂν ὑποπτεύσῃ τις, τοῦτο καὶ ἀληθές ἐστι· ἀλλὰ ταῖς πλείοσι διαψεύδεσθαι κἀνταῦθα συμβαίνει καὶ ταυτὸν τοῖς μεθύουσι πάσχειν, οἷς κύκλιφ φέρεσθαι πάντα φαίνεται καὶ πολλὰ τὸ ἐν εἶναι· ἔχει γὰρ καὶ τῶν ἀνοήτων ἕκαστος παρακεκινημένον τὸν νοῦν, οἷαν τὴν τῆς δόξως ἀρχὴν (11) οἱ μεθύοντες ἴσχυσι, καὶ δοκοῦσι μὲν ὀρθῶν ἀδικοῦντας τοῦς φίλους καὶ βλάπτοντας, ἔτι δὲ τοιοῦτο ἀμαρτανόμενον οὐδὲ ἐν. Ἦ, ὅτι (12) κακῶς ἔσθ' ὅτι Βησσαρίωνα εἶπες, ἀδικεῖσθαι οἰόμενος ὑπ' αὐτοῦ, διὰ τοῦτο κἀμὲ δὴ κατεῖπειν σου καὶ προδοῦναι σε ὑπετόπησας;

Ἄλλ', ὡ ἀνθρώπε, Βησσαρίωνι διαφόρως εἶπες· ἤδυσαν ἅπαντες, καὶ μάλιστα πάντων Βησσαρίων αὐτὸς ἐξ ὧν λοιδοριῶν καὶ σκωμμάτων αὐτῷ ἐπέστειλας, καθάπερ ἐμοί ὕστερον· ἐγὼ δὲ διαλλάξαι ὑμᾶς βουλούμενος, οὐκ ἂν σὸς κατήγορος ἐγενόμην· οὕτω γὰρ ἐχθρὰ καὶ μῖσος, οὐ διαλλαγή τις ἐγίνετο· ἂν· ἀλλ' οἰκτιροῦμαι τῆ καλῆ ταύτης προθέσει λόγοις ἐχρώμην· ὅτι δὲ ταῦτα ποιεῖν ἐβουλόμην παρὼν, δῆλον ἀπ' ὧν ἐπέσταλκα πρότερον. Καὶ οὐδ' ἔχεις εἰπεῖν ὡς ἐχθρὸς ἦν ἐγὼ σοι, ὅτι ἐκ Φερβάριας ἀπήρχου· φίλος γὰρ σου μὲν ἀποκεχώρισμαι ἀσπα-

(1) Patavii commoratum esse Chaleandylem discio ex epistola Const. Lascareos in Yriarte Catalogo Matrit. p. 186; Mediolani habitasse vel ex Nodio notum est.

(2) Ironico id esse dictum puto. Convictorum fuerunt epistolae plene: vide infra col. 1010 G.

(3) Fors. ἀλλ' ὕστερον, λέγεις, ὅτι.

(4) In margine est, ὑπ' ἐμοῦ.

(5) Marginalis est in codice varietas: γράφεται δὲ κατηγορηκῶς εἶην ἐγὼ σοι.

(6) Nodius de Bessarione p. 148: «Legationes quatuor obivit: prima Bononiam legatus a Pio II anno 1458, juxta alios a Nicolao V missus, difficile n. praefecturam secunda fama annos plures administravit.»

(7) De Jo. Aurispa Siculo, praeter notiore. biographiae fontes, ad Dacier. praef. ad Hierocl. fol.

o m; Liton. Singul. histor. t. I, p. 547; Harles. Bibl. Gr. t. I, p. 799; Heyn. ad Tibull. p. xxviii; Gignen. Hist. Litt. Ital. t. III, p. 286.

(8) Sic codex. Videtur suppressum ex industria fuisse ejus hominis nomen ad quem scripsit Theodoros. Possit suppleri: Ἐγὼ δὲ σοῦ, Δημήτριε, οὐ μᾶλλον κακῶς λέγ...

(9) Codex, Μελιτηνοῦ. Sed puncto notatum fuit posterius τ, delendi signo. De canibus Melitensibus egi non paucis verbis ad Herod. Epim. p. 82. Aesopus pag. 137 Coray. : ἔχων τις κύων Μελιταίου. Aposiolius Adag. xi, 67: Μελιτηνοῦ κύωνες. Forsan Melιτηνοῖ x. Adde Harduin. ad Themist. p. 503.

(10) Varietas est marginalis, πέπεισας.

(11) Ἀν ἀχλύος.

(12) Codex, ἔτε

σάμενος· Βησσαρίωνι δὲ οὐκ ἤρεσκον τότε μάλιστα, πρόφασιν μὲν, ὡς πρὸς τινὰς εἶπεν, ὅτι ἐπιστολάς; (1) αὐτῷ ὡσπερ τινὶ τῶν ἰσίων διελεγόμεν, τῆ δ' ἀληθείᾳ, ὡς ἐγῆμαι, ὅτι σε ἐφίλουν τε καὶ ὠφέλουν, ὃν ἐκαίνοσ δικαίως τότε ἐμίσει. Τοῦτο δ' ἐγὼ, εἴ τί με καὶ περὶ τούτου ἐνταῦθα εἰπεῖν δεῖ, οὐχ ἵνα δυσνοῦστέρον σε Βησσαρίωνι ἀποδείξω, ἐποιοῦν, ἀλλ' ἵνα ποτὲ διαλλάξω, καὶ τοῦ κακίως λέγειν ἀπαλλάξω, ἐπαιέτην τοῦ ἀνδρὸς ἀποκαταστήσω. Μάρτυρα δὲ τοῦ τοιοῦτου τὸ σὸν μάλιστα παρέχομαι συνειδῆς. ὡς, πολλάκις σοὶ διαλεγόμενος περὶ τούτου, δῆλος ἦν πᾶσιν δύσνοιαν καὶ βλασφημίαν ἐκποδῶν ποιεῖν προθυμούμενος· καὶ, εἰ Βησσαρίων, ὅθ' ὑπὲρ σοῦ ἐπέσταλκα, μὴ μᾶλλον τῷ δικαίῳ ἢ τῷ ἐπιεικεῖ τῶν λογισμῶν προσετίθετο, οὐδὲν ἂν ἐκώλυε μὴ ἐκποδῶν μίτος ἅπλῃ γενέσθαι.

Ἄλλὰ τὰ μὲν πρὸς ἐκαίνον ἐν ἄλλοις· σὲ δὲ καὶ ἐπιστεῖλαι τι πρὸς με ἐγρήν πρότερον ὧν περὶ ἐδί- κεις ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι, εἶτα, εἴ με κάκιστον ἐτι κάκ τῶν γραμμάτων ἐδόκεισ, οὕτως ἀρχεσθαι τοῦ κακίως ἀγορεύειν· εὐνοῦ μὲν ὑπάρχοντος ἀνδρὸς καὶ δικαίου τὸ πρότερον ἐγκαλέσαντα καὶ μεμψάμενον ἀντακροῦσαι, δύσνου δὲ καὶ ἀδίκου τὸ εὐθὺς ἐπὶ κατ- ἠγυρίας καὶ βλασφημίας ἔρμῶν, καὶ ἐρήμην, ἐν οὕτως εἶπω, καταγινώσκεις· ὥστε ὅρα νῦν γοῦν ὅσον λέληθας σεαυτὴν ἀμαρτάνων. Ἐκεί γάρ, καὶ βλασφημῶν εἰς ἐμὲ ἀθῶον ὄντα καὶ ἔξω πάσης αἰτίας, ὅρα, ἄνθρωπε, εἰ, τοσοῦτων οὕτως ἐχόντων, οὐ τὰ τῶν μοχθηρῶν καὶ σκαιῶν καὶ ἀχαρίστων σὺ ὁ πρότερόν μοι οἰκείως ἔχων ἐποίεις, μαινόμενος ἐπ' ἐμὲ, καὶ κατορχούμενος τοῦ σὲ καὶ φιλήσαντος καὶ διδάξαντος (2), καὶ τὰ δυνατὰ πάντα εὐεργετήσαντος.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ ὧν μεμφομένός με ἐπέσταλ- κας· ὅτι δὲ μαλάττεσθαι σοὶ τὴν ψυχὴν ἤδη λέγεις· καὶ μοι εὐνοῦσάτος εἶναι βούλεσθαι, νῆ Δί', ἀποδέ- ξαιτο μὲν ἂν εἰς σοῦ τὴν μεταβολὴν καὶ παλινοῦδιαν· ἐρωτῶντι δὲ, εἰ Πόθεν, ὧ (3), μεταβα- λῶν, εὐνοῦσάτος γίγνη ἢ πρότερον δύσνοος ἦσθα; καὶ πόθεν ἤδη ἐπαινεῖν προθυμῆ ὃν πρότερον ἐβλασφημεις; εἰ τί ἐρεῖς, πρὸς Θεοῦ; ἄρ' ὡς ἐκ τινῶν λόγων ἐμῶν καὶ διὰ τινὰς εἰρηνοποιούσ καὶ δια- λάκτας, ὡς τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι εἴθισται; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Πόθεν οὖν; ἢ δῆλον ὅτι δάκνει σε τὸ συν- ειδῆς, ἄνθρωπε, καὶ μετόμελος ἔχει σε ὧν ἡμάρ- τηκας, καὶ πλητετόμενος ὑπὸ τοῦ δικαίου λογισμοῦ, αἴν τινος δικαστοῦ ἀδεκάστου, τὰ τε ὄντα ὁμολο- γεῖς καὶ δι' ἀγάπης φάσκεις με ἤδη ἔχειν πολλῆς.

Εἶτά με ἐρωτῆσαι λέγεις· εἰ Τίς μάρτυς τῶν λε- γομένων κατ' ἐμοῦ αἰτιῶν; εἰ Πόθεν τοῦτ' ἐρωτήσω; οὐ γάρ σὺ μάρτυς αὐτὸς τοῦ σε μηδὲν ὕγιες εἰρη- μέναι, ὅτε, μηδενίς σε παρακαλέσαντος, ἐξ ἐχθροῦ εὐνοος αὐθίς μοι γίγνη καὶ εἰς φιλίαν αὐτοπροαιρέ- τως ἐλήλυθας; τοῦτ' ἐστὶ μαρτύριον σαφέστατον, ἄνθρωπε· τοῦτο ἔλεγχος, τοῦτ' ἀπόδειξις γίγνεται πάντων ἐναργεστάτη, ὡς σὺ πρότερον μὲν ἐμαίνου,

A νῦν δὲ σωφρονεῖς· καὶ πρότερον μὲν, ὡσπερ οἱ ὑπὸ φρενίτιδος ἀλισκόμενοι, ἐχθροῦς τοῦ φίλους εἶναι ἠγοῦ, καὶ τοῦς θεραπεύοντα; δηλητηριᾶ σοὶ προσ- φέρειν ἐδόκεισ· νῦν δὲ, τῆς δεινοτάτης νόσου ἀβελ- τηρίας τε καὶ ἀναισθησίας ἀπαλλαγείς, κρίνειν οἶ- δας τὸν φίλον τε καὶ ἐχθρὸν καὶ τὸν οἰκείον τε καὶ ἀλλότριον.

εἰ Καὶ δὴ ἐπιλανθάνομαι, εἰ λέγεις, εἰ τῶν προτέ- ρων ἀπάντων· εἰ καὶ εἰκότως σύγε· οὐδὲ γάρ οἱ ἀνανήψαντες μέμνηται ὧν πρότερον μεθύοντες καὶ κραιπαλῶντες παρῶνουν καὶ ὑβρίζον, οὐδ' οἱ ἀνα- φρονήσαντες ὧν πρότερον ὀρχούμενοι καὶ βακχεύον- τες ἠσχημόνουν. Καὶ σὲ γάρ νῦν μὲν λόγος ἀγει ὀρθῆς, πρότερον δὲ πάθος ἐνίκα καὶ ὀρμη ἀλογος· καὶ νῦν μὲν σεαυτοῦ εἶ, πρότερον δὲ οὐδαμῶς.

B Ἄλλ' ὅτι μὲν οὕτω νῦν ἔχεις, ἀποδέχομαι σε τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον ταύτης μεταβολῆς· καὶ, ὡσπερ πρό- τερον τὸν μὲν σὸν τρόπον ἐμίσει, σὲ δὲ τῆς ἀναι- σθησίας ἠλέουν, οὕτω νῦν ἀμφοτέρων σὲ τε ἀγαμαὶ οὐπερ μετεἴληφας νοῦ, καὶ τὸν σὸν τρόπον βελτίω γενόμενον ἤδη ἀσπάζομαι, καὶ σὲ φίλον πάλιν ποι- οῦμαι· καὶ φιλήσω ἐφ' ὅσον ἂν χρόνον ἀμετάβλητος μείνης, μεταβαλόντα δὲ πάλιν τὸν μὲν σὸν τρόπον μιτήσω, σὲ δ' ἐλεήσω.

C Παραινῶ μέντοι σοὶ ἤδη ὡς φίλος μόνιμον ἔχειν τὸ ἦθος ἐν τοῖς καλοῖς ἀεὶ, καὶ πάντα εὐλόγως τε καὶ εὐσχημόνως πράττειν καὶ λίγειν, καὶ ὑπόθεσιν λόγων ποιεῖσθαι, μὴ λοιδορίας καὶ ὀνειδῆ καὶ σκώμ- ματα, ἀλλὰ ἐπαινον τῶν καλῶν καὶ προαίρεσιν καὶ ὅσα ἄλλα χρήσιμα καὶ εὐαπόδεκτα ἀνθρώποις ἐστίν· τοῦς γάρ τοιοῦτους πάντες φιλοῦσι, καὶ θεομένους βοηθοῦσι προθύμως· ἀλαζόνας δὲ καὶ φιλολοιδόρους τε καὶ φιλομεταβλήτους ἀποστρέφονται καὶ μισοῦσι. Πένης εἶ, ξένος, μηδένα ἔχων βοηθοῦντα μήτ' ἄλ- λως παραμυθούμενον· οὐκοῦν καὶ διὰ ταῦτα οὐ λοιδορητέον τοῖς ἔχουσι πλέον καὶ δυναμίνους μείζον· ἀλλ', ὡσπερ ἄμπελος καὶ κισσὸς καὶ τᾶλλα τῶν φυ- τῶν, ἐπαλλάκαυλα πτελέας ἢ καὶ νλήθρου ἢ ἄλλου του δένδρου, περιεχόμενα καὶ ἀνορθούμενα αὐξάνει, καὶ ὑπερειδόμενα ζῆ καὶ εὐθλαστεῖ καὶ καρποφορεῖ ἐν ἄλλοις, οὕτω καὶ σοὶ τῶν εὐτυχεστέρων καὶ δυ- νατωτέρων ἐκτέον, καὶ τῆ τῶν τοιοῦτων ἰσχυρὴ ἀπο- χρηστέον εἰς ἰδίαν ἐπίδοσιν.

D Νῦν μὲν, ὅτι εἰ Ἐβλαψεν, ἔβλαψέ με Θεόδωρος καὶ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, καὶ κάκιστ' ἀπόλοιנט', εἰ ἐδόξας, πάντες ὡς φιλαίτιον καὶ φιλολοιδόρον καὶ φιλαπε- χυήμονά σε ἄνθρωπον ἐμίσειν τε καὶ παρήρχοντο (4) καὶ μεταδιδόναι οὐδεὶς οὐδενός σοὶ τῶν ἀγαθῶν προ- ηρεῖτο, μὴ ταυτὰ ποτε καὶ αὐτὸς Θεοδώρῳ ἀκούσῃ, γενόμενός σοι ξυνήθης· πάντες γὰρ οἶδασιν ὡς οὐ- δένα Θεόδωρος βλάπτει, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ τῷ δυ- νατῷ ὠφελεῖ, καὶ πάντας φιλεῖ, καὶ πᾶσι προστηγῆς ἐστὶ καὶ ἡδύς. Νῦν δ' ἂν μεθαρμόσας εὐφημον καὶ φιλάρετον καὶ κόσμιον καὶ μόνιμον ἀποδείξῃς τὸ ἦθος, πάντες φιλήσουσί σε καὶ πένιλας ἀπαλλάξουσι καὶ τιμῆς ἀξιώσουσι. Ἀρετὴ μὲν γάρ καὶ χρήματα

lem, qui Theodoro Gaza magistro erat usus.

(3) Sic codex cum lacunula.

(4) Margu, παρήλαστον.

(1) An κατὰ ἐπιστολάς? Displicet id in Bessa- rione, vel πρόφασιν.

(2) Quadrat id omnino in Demetr. Chalcondy-

καὶ τιμὰς φέρει βιβλίως, καὶ εὐδαίμονα (1) τὸν ἀν-
θρωπὸν ἀποδείκνυσσι, καὶν γυμνὸς τις ἐν ἀλλοδαπῇ
γένηται καὶ ἐν ἀλλοφύλοις ἀνθρώποις οἰκῆ, οἷα δὲ
καὶ τὰ περὶ Ὀδυσσεῖα λεγόμενα· κακία δὲ τὴν
ἔχοντα καὶ ζῶντα κακοδαίμονα ἀποδοῦκολεῖ, καὶ τε-
λευτήσαντα ἐν ἄδου κολάζει. Μὴ οὖν σύγῃ κακὸν τὴν
κακίαν τοιοῦτο αἰροῦ πρὸ τῆς ἀριότητος· ἀλλὰ τὴν
βελτίω προτιμήσας δὴ μολῖραν (2), φῆμην σαυτῷ ἐξ
ἀρετῆς παρασκευάσιν, ἀλλὰ μὴ ἐκ τοῦ τὰ μάλιστα
κακῶς ἀνθρώπους εἰπεῖν.

Ὅτω μὲν οὖν καὶ ταῦτα. Ὅτι δὲ καὶ ἐν τῇ Φερ-

(1) Codex, εὐδαίμονα.

(2) Forsan cum respectu ad Luc. x, 42.

(3) De Hieronymo illo nihil conparatum habeo.

(4) Joan. Baptista Guarinus, Veronensis, qui
du Ferrariae docuit, Guarini illius filius ad quem

ἄ· ι· ζ· νῦν διατρίβεις, περὶ λόγους σπουδαίων, καὶ
ἰ· ω· ὄρι· (3) καὶ Γυρίνω (4) χρωμάζων διδασκάλων,
εὖ ἔχοι· οἷα γὰρ λόγοι ἀνῶρα τῶν ἐλλογίμων σε ἀπο-
δείξουσιν· οἷα τε ἄνδρες αὐτοὶ σοφοὶ τε εἶσι καὶ λό-
γιοι καὶ ἐμοὶ φίλοι. Τῆρει δὲ καὶ τὴν πρὸς Λωδοβι-
κὸν συνήθειαν· ἔστι γὰρ ὁ νέος ἀγάπης ἄξιος καὶ
ἐπαίνου.

Προσαγορεύει σε Ἀθανάσιος (5), ἀνὴρ εὖ μάλα
τοιοῦτος οἷον εἰρηκας εἶναι, καὶ σε φιλεῖν ἤδη καὶ
οὕτως ἄρχεται.

Ἐρρώωτο.

scripsit Paleologus epistolam, quam edidi supra
t. II, pag. 287.

(5) An Athanasius Byzantinus, de quo egi in
Notit. Manuser. t. XI, n, p. 5?

ANDRONICUS CALLISTUS.

NOTITIA.

(Boernerus De claris viris Græcis Græcarum litterarum in Græcia instauratoribus.)

Cum haud exiguus clarorum Andronicorum sit numerus (1), tum, sæculo post. C. N. quinto ac de-
cimo, aliquot hujus nominis floruerunt viri docti (2) quos inter doctrinæ meritorumque fama eminet,
quem ex litterarum Græcorum instauratorum choro jam producimur, Andronicus Callistus (3), By-
zantinus.

(1) Plus viginti eruditos Andronicos in Biblioth. B
sna Græca laudat Jo. Alb. Fabric.

(2) Præter eum de quo dicere aggredimur, duo
potissimum æquales fere, scriptis celebrantur An-
dronici. Horum unus est Tranquillus Andronicus,
Dalmata, de quo mentionem facit Paulus Jovius in
Elogiis pag. 224, ubi, Dalmatas inter neminem di-
gnum elogio comparere dicit, nisi in lucem studiose
producat suos Tranquillus Andronicus, præclarus
Ciceronis æmulator, dum gravissimarum actionum
et Ottomanicæ legationis, obscurorumque nobis
itinerum commentariis perscribat. Exstant Andro-
nici hujus orationes aliquot et carmina, itemque
dialogus, *Sylta* Inscriptus. Falsum autem est quod
Simierus in Epit. Biblioth. Gesner., pag. 806, ejus-
dem sive P. Bayle, *Diction.* tom. I, pag. 258, tra-
dit, in nostra illam academia Lipsiensi, Petri Mo-
sellani tempore, litteras docuisse. Dalmatam hunc
cum Andronico Callisto confundunt, qui post Her-
monymum, Græcas litteras docendi causa, in Gal-
liam illum venisse dicunt; quod faciunt G. Nau-
daus in Addit. ad hist. Ludov. XI, pag. 487, et
Morerus, jure adeo notati a Baylio, l. c. pag. 257.
Eundem vero etiam errorem admisit C. E. Balanus
in tom. V *Hist. Universit. Paris.* indice, ubi hæc
ejus leguntur verba: « Tranquillus Andronicus,
Dalmata, Græcus exsul, regnante adhuc Ludovico
XI Lotetiam venit et publice Græcas litteras ex-
ponit.

Alter Andronicus est, qui cognomento Contoblaca
vocatur, a quo Jo. Reuchlinus primum Græcas
litteras, vicesimo ætatis sue anno, Basilee didicit:

id quod ipse in præfatione Lexici sui Hebraici et
Grammat. lib. I, pag. 20, refert. Idem ille Andro-
nicus Contoblaca Basilee anno 1477 ad Reuchlinum
epistolam scripsit, qua ad Græcam linguam docen-
dam eum exhortatur. Inserta illa est illustrium
virorum ad Reuchlinum epistolis, eandemque ex-
hibent M. Crusius, *Animal. Suev.* part. III, pag.
449, et J. H. Maius in vita Reuchl. pag. 460. Et
hæc illa sunt quæ de Andronico hæc cognita
habemus, alia omni illius notitia destituti.

Tertium his P. Bayle l. c. pag. 258 addit An-
dronicum, ortu Constantinopolitanum, cujus, apud
Bononienses Græcarum litterarum doctoris, Franc.
Philippus, in epistolis suis passim, ac præsertim
ep. lib. xxiv, ep. I, cum laude facit mentionem.
Sed Byzantium, quem Philippus laudat, Androni-
cum non diversum esse arbitror ab Andronico de
quo dicturus sum, Callisto, quod non solum de
illo dicta in hunc prorsus convenient, sed is ipse
etiam in scriptis suis, postea memorandis, Byzan-
tius dicatur. Sola, ut videtur, R. Volaterrani,
Comment. urban., lib. xxi, pag. 775, Thessaloni-
cam Andronico Callisto patriam attribuentis, au-
ctoritas eam in sententiam Baylium adduxit, ut
duos eodem tempore in Italia claruisse existimave-
rit Andronicos, Byzantium alterum, alterum Thes-
salonicensem. Sed memoria forte lapsus est Vola-
terrani, vel Thessalonicæ natus, Andronicus Con-
stantinopoli vitam egit, indeque Byzantii nomen
accepit.

(3) Auctor libri qui inscribitur: *Athènes ancienne
et nouvelle*, pag. 259, notante Baylio l. c. ex An-